



Eğitim Yönetiminde Sosyal İzolasyonun İncelenmesi

Ümit Tuncar

MEB Eğitim Yöneticisi, tuncar.xd@hotmail.com

ORCID:0000-0003-6204-7512

Özet

Bu çalışma eğitim yönetiminde sosyal izolasyonun kavramsal çerçevesini farklı ve değişken boyutlarıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Sosyal izolasyon, kişinin içerisinde yer aldığı sosyal, örgütsel ve kültürel nedenlerden kaynaklanabilir. Bu olguyu çalışanın işini anlamsız bulması, kurumunda kurduğu ilişkilerden doyum sağlayamaması, kendisini yalnız, etkisiz, güçsüz görmesi, geleceğe yönelik umutlarını yitirmesi ve kendisini sistemin basit bir çarkı olarak algılaması biçiminde de ifade etmek mümkündür. Özellikle eğitim kurumlarında öğretmenler, eğitim örgütünün içerisinde yer aldığı koşulların geliştirilmesinde yapabilecekleri bir şeyin olmadığına inanırlar. Kimsenin onları dinlemediğini ve kurumda kararların güçlü birkaç kişi tarafından verildiğini düşünürler. Sonuçta bu görmezlikten gelmek ve denetim hakkının olmayışı öğretmenleri bireysel ve örgütsel açılardan sosyal izolasyona itmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Yönetimi, Eğitim Kurumu, Sosyal İzolasyon

Investigation of Social Isolation in Educational Management

Abstract

This study aims to examine the conceptual framework of social isolation in educational management with its different and variable dimensions. Social isolation can be caused by the social, organizational and cultural reasons that the person is in. It is also possible to express this situation in the form of the employee

finding his job meaningless, not being able to provide satisfaction from the relationships he has dried up in his institution, seeing himself alone, inadequate, powerless, losing hope for the future and perceiving himself as a simple wheel of the system. Especially in educational institutions, teachers believe that there is nothing they can do to improve the conditions in which the educational organization is located. They think that no one is listening to them and that decisions are made by a few powerful people in the institution. As a result, this ignoring and lack of the right to supervision pushes teachers to social isolation from an individual and organizational point of view.

Key Words: Educational Management, Educational Institution, Social Isolation

Giriş

Sosyal izolasyon kavramının kökü Yunanca allosiss ve alienatio sözcüklerinden türetilmiştir. Kavram esirme, kendinden geçme ve benliğinin dışına çıkma anlamlarını taşır (Demirer ve Özbudun, 1999).

Sosyal izolasyon en genel manası ile insanların birbirlerinden ya da belirgin bir mekan ya da süreçten uzaklaşmalarını kesin veya kısmi biçimde ifade etmektedir (Marshall 1999; Şimşek vd., 2012).

Günlük yaşamda sosyal izolasyon; daha çok eski arkadaşlardan ya da çevreden uzaklaşma manasına gelir (Kızılcık ve Erjem, 1992). Sosyal izolasyon kavramı çeşitli alanlarda farklı tanımlarla ifade edilmektedir.

Psikoloji sahasında sosyal izolasyon; kişinin kendisini, çevresini ve kendisini pasif ve alıcı biçimde, yani edilgin olarak kabul etmesi ve bu doğrultuda hareket etmesi (Fromm, 1992; Kılıçık 2011).

Felsefe sahasında sosyal izolasyon; bir insanın kendi emeği sonucu ürettiği ürünlerinden kopması, hayata ilgisiz kalması ve sosyalleşmeden uzaklaşmasıdır (Güçlü, Uzun, Uzun ve Yolsal, 2003).

Ekonomi sahasında sosyal izolasyon; Mevcut politikaların mali sorunları çözmede etkisiz kaldığı durumlarda meydana gelen istikrarsızlık ve çözümsüzlüğün yarattığı baskı durumlarında ortaya çıkan ilgisizlik durumudur (Williams, 2007; Açıkkel 2013).

Teoloji sahasında sosyal izolasyon; Tanrıdan uzaklaşma, tanrı ile bağını bireysel, sosyal ve

örgütsel anlamda bir bütün olarak terk etme veya açıkça seyretme durumudur (Williams, 2007; Açıkkel 2013).

Hukuk sahasında sosyal izolasyon; Hukuk normlarının ve temel kurallarının işlevselliğini yitirmesi ve ihtiyaçlara cevap verememesi olguyu çalışanların işlerinden soğuması (Fettahlıoğlu, 2006).

Eğitim sahasında sosyal izolasyon; Eğitim örgütlerinin sosyal ve mali yönden işlevini yitirmesi, paydaşların eğitim etkinliklerini anlamsız bulması, çalışanların örgütten kopması sonucu, eğitime karşı negatif tutumların geliştirilmesidir (Kılıç, 2007).

Sosyal İzolasyon Kavramı

Farklı disiplinlerde farklı şekillerde ifade edilen kavram kargaşası, sosyal izolasyon kavramının tanımlanmasında yaşanmamaktadır. Sosyal izolasyon kişinin kendi benliğine ya da benliğinin çeşitli kısımlarına yönelik olabileceği gibi başkalarına yönelik de olabilir (Yapıcı, 2004).

Hoy vd. (1983), sosyal izolasyonu, kişinin örgütteki veya çevresel mekanlardaki konumu ile alakalı yaşadığı hayal kırıklığının yarattığı duygunun yansıması olarak ifade eder (İnce Ayaydın 2012).

Blauner (1964) ise sosyal izolasyonu, işin; kişinin değerini ortaya koyan özelliklerini (sorumluluk, sosyal iletişim gibi) ortaya koyan şartların sağlanamaması olarak tanımlar (Elma 2003).

Çalışanların sosyal izolasyonuna sebep olan bir çok sebep ve sonuç şu şekilde sıralanabilir (Başaran, 1998);

- Sosyal izolasyon vetirecinde ne üretim araçları, ne de üretilen ürün iş görenin malıdır.
- Uzmanlık, iş görene işin bütününün küçük bir parçasını üretme imkanı verdiği için, iş görenin ürettiğinin ne olduğunu görmesi ve yaratıcılığını geliştirmesi engellenmiştir.
- Tek düze, küçük parça üretimi nedeniyle iş gören, ortaya çıkan ürüne ben ürettim diyememektedir.
- İş gören, kullandığı teknolojiye uyum sağlamak zorunda kaldığından, iş görenin kendini denetleme isteği elinden alınarak, denetimi makineye devredilmiştir.

Eğitim Yönetiminde Sosyal İzolasyonun İncelenmesi

- Makine ile baş başa bırakılan iş gören, sosyallaşmanın ve kişilik geliştirmenin vazgeçilmez gereği olan insanlarla ilişki kurma olanağı elinden alınmıştır.
- İş gören, örgütün denetimi altına girerek kendi geleceğini denetleme hakkından vazgeçirilmiştir.
- İş gören, sonunda örgütsel yaşamında denetlenmeyi ve kendini anlatmayı reddederek işinden soğumaktadır.

Kısaca sosyal izolasyon, kişinin içersinde yer aldığı sosyal, örgütsel ve kültürel nedenlerden kaynaklanabilir. Buna bağlı olarak farklı etkilerden kaynaklanan tepkimeler de ortaya çıkabilir.

Bu olguyu Elma (2003), Çalışanın işini anlamsız bulması; iş yerinde kuruduğu ilişkilerden doyum sağlayamaması; kendisini yalnız, etkisiz, güçsüz görmesi; geleceğe yönelik umutlarını yitirmesi ve kendisini sistemin basit bir çarkı olarak algılaması biçiminde ifade eder.

Seeman (1959) sosyal izolasyonu beş kategoride ele almıştır (Şimşek vd., 2012):

Güçsüzlük

Kişinin, hayatını etkileyen durumlar ve koşullar karşısında denetim ve gözetim sağlayamamasıdır.

Anlamsızlık

Kişinin davranımlarının kendisi için mana taşıması ve genel amacı arasında bağlantı kuramamasıdır.

Kuralsızlık (Normsuzluk)

Temel kaide ve kuralların kişinin iç dünyasında ve dışsal bağıntılı olduğu mekanlarda işlevini yitirmesidir.

Yalıtılma (İzolasyon)

Örgütsel ve sosyal değerlerin birey için manasını yitirmesi. Ayrıca kendinden uzaklaşma kavramını da içinde barındıran yalıtılma olgusunu ifade eden izolasyon; bireylerin eylemlerinin

kendi başına bir doyum kaynağı olmaktan çok kendi dışındaki doyumlar için bir araç hâline gelmesidir.

Bütün bu açıklamalar sosyal izolasyonun, kişisel ve sosyal olduğu kadar aynı zamanda mali ve siyasal boyutları da olan çok yönlü bir kavram olduğunu göstermektedir. Sosyal izolasyonun bu karmaşık yapısı, nedenlerinin de çok yönlü incelenmesini zorunlu hale getirmektedir.

Sosyal İzolasyonun Boyutları

Literatürde sosyal izolasyonun boyutlandırılmasında Seeman (1959)'nın sınıflandırması genel kabul görürken bazı araştırmacılar da, çok farklı olmasa da değişik sınıflandırmalar yapmışlardır (Elma, 2003).

Feuer (1963), sosyal izolasyonu farklı biçimde sınıflandırmıştır. Ona göre sosyal izolasyon; sınıflı toplumun sosyal izolasyonu, endüstriyel toplumun sosyal izolasyonu, insanların sosyal izolasyonu, rekabetçi toplumun sosyal izolasyonu, ırkın ve kuşakların sosyal izolasyonu olarak altı şekilde sınıflandırılabilir (Elma, 2003).

Middleton (1963), Seeman'ın ölçeğinin boyutlarını temel almakla birlikte, sosyal izolasyonu altı boyutta ele almıştır. Bunlar; güçsüzlük, normsuzluk, anlamsızlık, sosyal sosyal izolasyon, işten sosyal izolasyon ve kültürel sosyal izolasyondur (Elma, 2003).

Clark (1959), sosyal izolasyonu bireylerin kendilerini bir sosyal sisteme ne kadar ait hissettiklerini belirlemek için temel bir etken olarak değerlendirmiştir (Elma, 2003). Kohn (1976) ise sosyal izolasyonu dört boyutta ele almıştır. Bunlar güçsüzlük, normsuzluk, kendinden uzaklaşma ve kültürel uzaklaşma olarak sıralanabilir (Elma, 2003).

Ampirik çalışmalarda en çok Seeman (1959)'ın kavramsallaştırdığı sosyal izolasyon boyutları yer almaktadır. Bunun nedenini Hoy (1972), Seeman'ın sosyal izolasyon boyutlarının deneyeye dayalı çalışmalara daha koşut olmasına bağlar (Çalışır, 2006).

a.Güçsüzlük

Seeman (1959), bu kavramı, kişinin kendi ürünleri ile üretim vetirecinde kullandığı araçların sonuçları üstünde denetim hakkının olmaması olarak ifade etmiştir. İşin niteliğine göre yani el ya da kafa emeği ile çalışma türüne koşut olarak bazı farklılaşmaların olduğunu saptamıştır (Mehmetoğlu Güneri, 2010).

Hoy (1972) güçsüzlük duygusunu; Birey için şans, kader ve başkalarının güdümlü davranımları gibi dışsal faktörlerin çok etkili olduğunu; kişinin kendi davranımlarının üretilen ya da ortaya konan çıktılarda çok az bir etkiye sahip olduğuna; kişisel denetimin çok kısıtlı olduğuna inanması olarak tanımlamaktadır (Elma, 2003).

Blauner (1964) ise Seeman'ın tanımladığı güçsüzlük boyutunu endüstri işletmelerinde dört farklı şekilde ifade eder (Duygulu 1999).

- Makinelere duyulan isteksizlik,
- Aletlere ve ürüne sahip olma gücünden yoksun olma,
- Genel yönetim politikasında etkin olmaktan yoksun olma,
- Temel becerilerde işlevsizlik,
- Beraber çalışacağı, üretimi beraber yapacağı kişileri seçme gücü olmama,
- Halen yapmakta olduğu işi kontrol etme gücüne sahip olmama,
- Yer aldığı yerde kalmama isteğidir.

Güçsüzlüğün eğitim örgütlerindeki bütüncül yansıması da genel bir perspektif özelinde incelenmiştir.

Zielinski ve Hoy (1983), ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenler arasında iki önemli güçsüzlük türü saptamışlardır. Bunlardan ilki kurumla alakalı yönetsel sorunlar (örgütsel güçsüzlük), ikincisi ise sınıf etkinlikleridir (öğretimsel güçsüzlük).

Öğretimsel güçsüzlük kurumun nasıl yöneticiliğine yönelik denetim ve etki etkisizliğinin yarattığı bir duygudur (Elma 2003).

Böyle bir olguda öğretmenler, eğitim örgütünün içersinde yer aldığı koşulların geliştirilmesinde yapabilecekleri bir şeyin olmadığına inanırlar.

Kimsenin onları dinlemediğini ve kurumda kararların güçlü birkaç kişi tarafından verildiğini düşünürler. Sonuçta bu görmezlikten gelmek ve denetim hakkının olmayışı öğretmenleri güçsüzlüğe itmektedir (Elma, 2003).

Zielinski ve Hoy (1983), öğretimsel güçsüzlüğü, sınıfıçi etkinlikler ve öğretmenin öğrencilerinde akademik, davranım, tutum vb. noktalarda bir fark yaratamamasının oluşturduğu bir duygu olarak ifade etmektedirler.

Böyle bir olguda öğretmenler, dışsal güçlerin sınıf ortamında bile etkin olduğunu ve sonuçta öğretimin bir fark yaratmadığını düşünürler. Böyle bir durum öğretmenlerde güçsüzlük duygusunun ortaya çıkmasına sebep olur (Elma 2003).

Zielinski ve Hoy (1983), örgütsel güçsüzlük ile öğretmenin kendine sosyal izolasyonu arasında bulunan ilişkiyi, bir öğretmenin karar verme vetiresine katılım derecesinin bir işlevi olarak değerlendirmektedir.

Öğretmenler eğer bu vetireye daha düzenli, sık ve anlamlı bir katılım sağlarsa, görüşlerine değer verilir ve bu görüşlere rağbet edilirse, kurum içersinde yapıcı ilişkiler kurarlarsa kendisini sistemin bir çarkı olarak görmeyecektir (Elma 2003).

b.Anlamsızlık

Genel anlamda anlamlılık ya da anlamsızlık daha çok kişinin gerçeklikle nasıl yüzleştiğine bağlıdır. Bu nedenle anlamlı yaşamak, bir mana yaratma ve bu manası yaşama katma yoludur.

Anlamlı yaşam, yaşadığımız yaşamdır; anlamsız yaşam ise bizim için yaşanan yaşamdır. Bu nedenle birey için daha anlamlı bir yaşam, üstünde daha fazla denetimin olduğu yaşam olarak düşünülebilir (Kovel, 1994; Çalışır 2006).

Anlamsızlık, kişinin kendini gerçek boyutlarıyla değerlendirme yeteneğinden mahrum olması ve davranımlarının arkasındaki iradenin başkasına ait olduğu düşüncesinin doğurduğu uyumsuzluk hâlidir (Lindley 1990; Tutar 2010).

Anlamsızlık aynı zamanda, kişinin eylemlerinin sonucunu kontrol edememe duygusuyla ortaya çıkan güçsüzlük algısını da kapsamaktadır. Bu da bazı sonuçları hızlı bir şekilde ortaya

çıkarmaktadır.

Yabancılaşmış birey geleceği kestiremeyen, durum analizi yapamayan, sağduyusunu yitirmiş ve her türlü telkine kolayca kanan biri hâline gelir. Vetireye karşı uyumsuzluk gösterir (Lindley, 1990; Tutar 2010).

Anlamsızlık, bir hareket ya da düşünceyi değerlendirmek için koşut standartlar bulamamaktır. Bu ifadeye göre, kişinin bir şeyi değerlendirmekte karşılaştığı belirsizlik, anlamsızlığı oluşturan önemli bir nedendir.

İşin anlamı, ürün, süreç, kurum ve çalışan arasında bulunan yönelikin üç yönüne bağlıdır: ürünün niteliği, ürünün çalışana etkisi, çalışanın yerine getirdiği amaç ve görevlerdir. Bunun da kapsamı çok geniştir.

Anlamsızlık, iş ve iş gören arasında bulunan ayırımdan kaynaklanır. Modern endüstride, iş gören son çıktıdan haberdar değildir, neyin parçası olduğunun bilincine varamamaktadır. İşin bütününü görebilme, ürünü görebilme, iş görenin işin manasını kavramasını kolaylaştırır (Blauner, 1964; Minibaş 1993).

c.(Kuralsızlık) Normsuzluk

Norm kelimesi ilkçağ Yunan felsefesinde yazılı ya da yazılı olmayan Yasa, Yerleşik kural, Gelenek görenek ya da Töre manasında kullanılan bir terim olan nomos sözcüğünden dilimize geçmiştir.

Anomi ya da kuralsızlık olarak da nitelendirilebilecek olan normsuzluk kavramı toplumbiliminde toplumun ve kişinin geleneksel, özellikle de ahlaki normlarının zayıfladığı ve bunun ardı sıra kişinin topluma bağlılık duygusunun da aşındığı genel bir karışıklık, çöküntü ve çatışma olgusunu belirtmek için kullanılır (Güçlü vd., 2003).

Normsuzluk boyutunda yabancılaşmış ve sosyal açıdan da izolasyona uğramış olan birey toplumca kabul edilmiş hedeflerine ulaşmak için toplumca benimsenmeyen davranımları gösterir (Kılıçık 2011).

Normsuzluğun göstergeleri şöyle sıralanabilir (Merton 1968; Elma 2003);

- Toplum önderlerinin, bireylerin gereksinimlerine karşı ilgisiz kaldıkları biçimindeki algı,
- Toplumsal yapıdaki karmaşa,
- Kamu aygıtlarındaki etkisizlikler,
- Düzensiz ve kuralsız görünen bir toplumda çok az şeyin başarılabilceği yönündeki algı,
- Bir boşluk ve hiçlik duygusu,
- Yaşamsal amaçların ve temel gereksinimlerin gerçekleştirilmesi yerine gittikçe gerilediği hakkındaki algı,
- Kişinin bireysel, sosyal ve psikolojik destek için kişisel ilişkilere güvenemeyeceğine dair inanç.

Seeman (1959)'a göre, normsuzluk, kişinin hayatını düzenleyen sosyal normların davranım kuralları olarak işlevselliğini yitirdiği, genel kabul görmüş standartların kayıp olduğu ve kişiselcilik ya da araçsal tutumların çoğalması gibi durumların sıklıkça görüldüğü durumlara karşılık gelir.

d.Yalıtılmışlık (İzolasyon)

Yalıtılmışlık (izolasyon), kişinin genel anlamda yer aldığı fiziksel çevreden ya da diğer insanlarla etkileşimde bulunmaktan kaçınmasını ya da bu ilişkiyi en aza indirgemesi olarak ifade edilebilir. Bu uzaklaşmanın nedeni kişinin içersinde yer aldığı psikolojik olgudan ya da sosyal çevresinden kaynaklanabilir (Elma, 2003).

Blauner (1964)'a göre, iş ortamından uzaklaşma, örgütsel amaçlarla özdeşleşmemeye, çalışma ortamına ait olamamaya ve bunlarda bir mana bulamamaya bağlıdır. Ayrıca iş ortamının dizaynı, gürültü ve makinelerin büyüklüğü, kişinin diğer insanlarla olan ilişkilerini kısıtlayabilir ve hatta onlara sosyal izolasyonuna sebep olabilir.

Zielinski ve Hoy (1983)'a göre, örgütsel düzeyde bir yalıtılmışlıktan söz edebilmek için çalışanların;

- Formal yetkiyi elinde bulunduranlardan,
- Örgütte sözü geçenlerden,

Eğitim Yönetiminde Sosyal İzolasyonun İncelenmesi

- Çalışanların kendilerinden,
- Nüfuzlu bireylerden,
- Örgütteki çalışanlardan,
- Kendi çalışma arkadaşlarından kendini soyutlaması gereklidir (Halaçoğlu 2008).

Kişinin sosyal iletişim duygusunu kaybetmesi ve örgütsel bağların zayıflaması, ilişkilerin bozulması, bireyde asosyal kişilik özelliklerinin hakim olması da bireylerin yalıtılmışlık duygusunu yaşamalarına sebep olabilir (Minibaş 1993).

Sonuç

Eğitim kurumlarında sosyal izolasyonun incelendiği bu çalışmanın sonunda kavramın bütünselliği içerisinde kalındığında kısır bir mefhuma hapsedildiği görölmektedir.

Zira sosyal izolasyon, kişinin belirgin bir eyleminin, geleceğe yönelik beklentileri ile uyuşmaması, kişinin beklentilerinin dışına çıkarak farklı davranması olarak genel kabul görmekte ve böyle ifade edilmektedir.

Kuralsızlık ve sosyal izolasyon beraberinde kültürel çözülmeyi de getirmektedir. Bunun yanında, kendini toplumun değerlerinden uzaklaşmış hisseden birey, bir tür değişim geçirmekte ve kendine sosyal izolasyontadır. Psikolojik anlamda yabancılaşmış birey toplumun içerisinde kaybolmuştur. Yaşamı belirsizdir. Kendinden geçme hâli yaşar. Bu bilinç kaybı onun bağımlılıklarını da artırmaktadır.

Sosyal izolasyonun bazı insanların, diğer insanlarla ve çevreleriyle ya da kendileri ve çevreleriyle alakalı duygu ve algılarını ifade eden bir kavram olduğunu ifade ederek, sosyal izolasyonu karakterize eden duygu durum boyutlarını iyi anlamak gerekmektedir.

Yabancılaşmış kişisellik, kendisi bir adada yaşıyormuş gibi ayrıışmış hissediyor olmalıdır. Bu ise sosyal yalıtılmışlık (social Isolation) ile ifade edilir ve sosyal izolasyonun karakteristiklerinden biridir.

Eğer insanın geleceğe dair planlarında belirsizlikler varsa bu durum duygusal bir belirsizliğe sebep olur. Sonuç olarak yaşamsal bir anlamsızlık duygusu yaşanır ve bu durum da sosyal izolasyonu

karakterize eder.

Sosyal grubu oluşturan insanların tanımlanmış bir değer yargıları sisteminin varlığını ve kabulünün, o sosyal gruba kabul için ön şart olduğu bilinir.

İşine yabancılaşmış kişi bu kabul normları ile alakalı duyguları ayrıışmış kişidir. Sonuç olarak bu durum sosyal izolasyonu karakterize eden bir durumdur.

İnsanın kendi yaşamı ile alakalı ne yapması gerektiği ile alakalı duygularına yabancılaşmış bir kişinin göstereceği tepki, yaşamının kendi dışında ortaya çıktığı ve kendi yaşamına yön veremeyeceği biçimindedir. Yaşamını kontrol altında tutma gücüne sahip değildir. Bu durum sosyal izolasyonu karakterize eden güçsüzlük duygusudur.

Sonuç itibariyle, insan eğer bir sosyal izolasyon ya da uzaklaşma duygusu yaşıyor ise insanlarla olan ilişkilerinde bir anlamsızlık ortaya çıkacaktır. Bu durum ise ben kimim sorusuna verilecek cevapla oluşan kişisel kimliğin belirsizliğine yol açar. Bu ise sosyal izolasyonun diğer bir önemli boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

Arıkan, R. (2004). Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama. Ankara: Asil Yayın.

Bayrak Kök, S. (2006). İş yaşamında psiko-şiddet sarmalı olarak baskı olgusu ve nedenleri. Atatürk Üniversitesi İBBF bildirisi, Erzurum.

Cemaloğlu ve Ertürk,(2007). Öğretmenlerin maruz kaldıkları baskı eylemlerinin cinsiyet yönünden incelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(2), 345-362

Cemaloğlu, N. ve Okçu, V. (2010). İlköğretim kurumu yöneticilerinin liderlik stilleri ile öğretmenlerin baskı yaşama düzeyleri arasında bulunan ilişki. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(3), 214-239.

Centel, T. (2013). Çalışma hayatında psikolojik taciz (mobbing) panel ve çalıştayı bildiriler kitabı. Ankara: Özyurt Matbaacılık.

Çalışır, İ.(2006). İlköğretim kurumu öğretmenlerinin sosyal izolasyonu (Bolu ili örneği). (Yüksek

Eğitim Yönetiminde Sosyal İzolasyonun İncelenmesi

lisans tezi). A.İ.B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Doğan, M. A. (2009). İlköğretim kurumlarında öğretmenlere uygulanan psikolojik Őiddetin iş doyumuna etkisi. Ankara ili Sincan ilçesi örneği. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Duygulu, E. (1999). Sosyal izolasyon olgusuna yönelik karşılaştırmalı bir inceleme.

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(3).

Eğinli, T.A. ve Bitirim S. (2010). Örgütlerde kişilerarası ilişkilerde bir problem: Baskı (Aktörlerin ve kurbanların davranım iletişim davranımları). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24, 45-66.

Elma, C. (2003). İlköğretim kurumu öğretmenlerinin sosyal izolasyonu (Ankara ili örneği). (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Halaçoğlu, B. (2008). Üniversitelerdeki akademik personelin mesleki sosyal izolasyon düzeylerinin çok boyutlu incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karakuş, M. ve Çankaya, İ. (2012). Öğretmenlerin maruz kaldıkları psikolojik Őiddete yönelik bir modelin sınanması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 42, 225-237.

Karcıoğlu, F. ve Akbaş, S. (2010). İş yerinde psikolojik Şiddet ve iş tatmini ilişkisi.

Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 24(3), 139-161.

Kılıç, T. (2007). Mobbing (iş yerinde psikolojik Şiddet) sanayi sektöründe yaşanan mobbing uygulamaları, kişisel etkileri, örgütsel ve sosyal maliyetleri. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özen, S. (2007). İşyerinde psikolojik Şiddet ve nedenleri. İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 9(3), 107-134.